

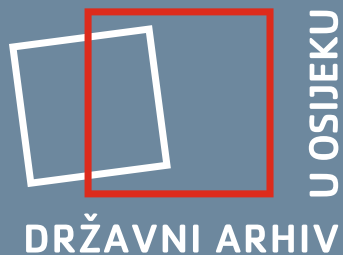
VESNA BOŽIĆ-DRLJAČA
DANIJEL JELAŠ

Život
u Osijeku
u okolnostima
Prvog svjetskog rata

U sjećanje na sve osječke očeve i sinove
poginule i nestale u Velikom ratu...

Život
u Osijeku
u okolnostima
Prvog svjetskog rata

VESNA BOŽIĆ-DRLJAČA
DANIJEL JELAŠ

katalog izložbe

Osijek, 2014.

Autori izložbe i kataloga:

Vesna Božić-Drljača i Danijel Jelaš

Izdavač:

Državni arhiv u Osijeku

Za izdavača:

Siniša Bjedov

Izložci:

Državni arhiv u Osijeku

Suradnici u realizaciji:

Dinko Cindrić, Ivana Čurik, Dražen Jurković,

Manuela Kozić, Pavo Pavlik

Lektor:

Erika Žilić-Vincetić

Korektor:

Manuela Kozić

Dizajn:

Zvonimir Bonjaj

Priprema:

3D Studio

Tisak:

Grafika

Naklada:

200 primjeraka

ISBN: 978-953-6446-61-2

Pokrovitelj izložbe:

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

Naslovna stranica:

**Studijski portret nepoznatog osječkog vojnika 28. pješadijske domobranske pukovnije
oko 1917.**

HR-DAOS-2035 Zbirka fotografija. Br. 10.198

Sadržaj:

- 4 **O izložbi**
- 7 **Grad, vlast i građani**
- 9 **Vojnici**
- 13 **Humanost u ratno doba**
- 15 **Kino i kazalište u službi rata**
- 17 **Javno informiranje i propaganda**
- 18 **Popis izložaka**
- 28 **Izvori i literatura**

O izložbi

Među važnijim događajima koji su u znatnijoj mjeri obilježili povijest grada Osijeka, Prvi svjetski rat je ostao pomalo zaboravljen, zanemaren i uvelike zasjenjen turbulentnim zbivanjima nakon njega. Strahote i razaranja u vrijeme Drugog svjetskog rata i posljednjeg Domovinskog rata ostavile su u kolektivnoj svijesti Osječana dublji i bolniji trag pa su sjećanja na jedan sada već davni sukob, ma koliko on povijesno bio važan, postupno blijedjela kako je broj živih svjedoka toga vremena bivao sve manji. Ipak, treba reći da je upravo Prvi svjetski rat umnogome odredio putanju i dinamiku društvenog, demografskog, gospodarskog, kulturnog i urbanističkog razvoja Osijeka u 20. stoljeću. On je prekinuo kontinuitet procesa i ideja na kojima se temeljila dotadašnja vizija budućnosti grada te ga je u konačnici smjestio u posve drugačiji geopolitički kontekst. Stoga je Prvi svjetski rat ujedno i polazišna točka za proučavanje spomenutih dramatičnih događaja u narednim desetljećima nakon njega. Nećemo pogriješiti ako kažemo da su mnoge posljedice Prvog svjetskog rata vidljive i danas, i to ne samo kada promatramo linije međudržavnih granica na aktualnoj političkoj karti Europe. Mikrohistorijska istraživanja pojedinih mjesta i mikroregija daju mnoge odgovore na pitanja kako se ovaj rat odrazio na demografsku strukturu stanovništva, gospodarstvo, izgled mjesta i čitav niz drugih čimbenika bitnih za oblikovanje identiteta jedne zajednice.

Osijek sa svojom ratnom pričom, dakako, nije nikakav izuzetak, već uglavnom dijeli sudbinu mnogih tadašnjih provincijskih austrougarskih gradova. No, ovdje možemo uočiti i neke posebnosti koje proizlaze iz njegove relativne blizine Balkanskom ratištu, uloge važnog tranzitnog prometnog čvorišta i tradicionalno znatne prisutnosti stacionarne vojske u samome gradu, odnosno velikog broja vojarni. Sve se to, uz spomenute popratne političke okolnosti na širem planu, izrazito odrazilo na život u gradu.

Izbijanje Prvog svjetskog rata poremetilo je, za početak, uobičajenu bezbrižnu i usporenu osječku svakodnevnicu te redovito funkcioniranje gradskih službi i institucija. Zaustavljeni su, potom, svi važniji infrastrukturni projekti i investicije u gospodarstvu koje se dobrim dijelom podređuju ratnim potrebama. Ubrzo stanovništvo počinje trpjeti do tada neviđenu oskudicu najosnovnijih potrepaština, vojnu mobilizaciju, a raste potreba središnje države za novčanim sredstvima, što se isto, u pravilu, prelamalo preko leđa građana. Kao posljedica rata javljaju se i brojni socijalni i humanitarni problemi, poput pitanja zbrinjavanja ratnih udovica, siročadi, ranjenika i invalida te organizacije smještaja velikog broja vojnika. Osobite poteškoće za održavanje javnog morala, sigurnosti i zdravlja, stvarale su osobe na rubu društva: skitnice, ratni profiteri, razbojnici i bludnice. Tako da su građani Osijeka, premda grad nije bio na samoj bojišnici, itekako proživljavali vlastitu ratnu zbilju.

Upravo je ta zbilja u žarištu interesa ove izložbe. Dakako, s obzirom na stanje sačuvanosti i primarno dokumentarnu narav arhivskog gradiva te ograničenost prostora, pri izboru izložaka nije bilo moguće obuhvatiti sve dimenzije izrazito složene i slojevite osječke kronike na marginama najvažnijih političkih i ratnih zbivanja u Prvom svjetskom ratu. Stoga je bilo nužno pozornost

usmjeriti na materijal kojim će se na informativan i dopadljiv način publici moći zorno predočiti rad institucija, organizacija i istaknutih javnih osoba te sudbina običnih i očima povijesti često nevidljivih građana i vojnika. Pa iako se odnose tek na pojedine fragmente osječke ratne svakodnevice, odabrani službeni dokumenti, fotografije, oglasi, plakati i drugi izloženi arhivski zapisi, kao živopisni i vjerodostojni svjedoci svoga vremena, posjetitelju pružaju razmjerno širok uvid u neke od najvažnijih segmenata tadašnjeg gradskog života. Prema sadržaju, izložci su grupirani u pet osnovnih tematskih cjelina: „Grad, vlast i građani“, „Vojnici“, „Humanost u ratno doba“, „Kino i kazalište u službi rata“ i „Javno informiranje i propaganda“. Sam postav čini 28 tematskih panoa na kojima se nalaze reprodukcije izvornika.

Priređeni materijal u cijelosti pripada fundusu Državnog arhiva u Osijeku, a prikupljen je iz nekoliko arhivskih fondova i zbirki. Budući da je gradska vlast imala stožernu ulogu u gotovo svim zbivanjima u gradu vezanim uz rat, najviše je izložaka odabrano iz fonda Gradsko poglavarstvo Osijek. Iznimno vrijedno i zanimljivo gradivo pronađeno je i u fondu Crveni križ Osijek, Zbirci fotografija te Zbirci kazališnih plakata i oglasa. Ostale arhivske cjeline poput fonda Pošta Osijek, osobnog fonda Pinterović, Ante, odvjetnik, te zbirki planova i nacрта, zemljopisnih karata, razglednica i osmrtnica, zastupljene su tek u manjoj mjeri, a dva su izložka preuzeta iz osječkog ratnog almanaha koji se čuva u arhivskoj knjižnici.

Treba još napomenuti da se radi o tipičnoj arhivskoj izložbi koju nije dovoljno samo pogledati, već je za potpuni doživljaj nužno izložke i čitati. Naime, u dokumentima, među gustim, strojem pisanim recima ili u nečitkim i neurednim rukopisima, nerijetko nalazimo prave povijesne kuriozitet, ponekad zabavne, ali ponekad i tragične detalje o poznatim i nepoznatim ljudima. Takvi zapisi na poseban način dočaravaju duh onoga vremena i čine gradivo još zanimljivijim.

Izložba „Život u Osijeku u okolnostima Prvog svjetskog rata“ treća je u nizu kojom se Državni arhiv u Osijeku pridružuje obilježavanju stote obljetnice početka Prvog svjetskog rata u organizaciji Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Sudjelujući u ovom prvorazrednom kulturnom događaju prisjećamo se, u prvom redu, svih njegovih žrtava i strahota. Obljetnica je, također, prilika i da naučimo ponešto od vlastite prošlosti, ljubomorno i brižno čuvane u riznicama naše baštinske kulture. Konačno, niz kulturnih manifestacija, među kojima je mjesto našla i ova izložba, predstavljaju svojevrsan poziv da vrijedan objavljen i izložen materijal bude poticaj i polazište za veći angažman stručnjaka na istraživanjima vezanim uz povijest Prvog svjetskog rata.

MITTEL-EUROPA. Politische Übersicht.

1. Položaj Osijeka na karti srednje Europe neposredno prije rata „Mittel-Europa. Politische Übersicht“ 1914.

HR-DAOS-1958 Zbirka zemljopisnih karata. Br. 11

Grad, vlast i građani

Uoči Prvog svjetskog rata Osijek je živio životom tipičnog austrougarskog provincijskog grada srednje veličine. U njemu je tada obitavalo nešto više od trideset tisuća žitelja, otprilike kao i u obližnjem Somboru ili Novom Sada, ali znatno manje nego u Subotici, Pečuhu, Segedinu ili Zagrebu. Prema popisu iz 1910. godine najbrojniji su bili govornici hrvatskog i njemačkog jezika, dok su prema vjerskoj pripadnosti daleko prevladavali rimokatolici.

Stanovništvo Osijeka 1910. godine						
Materinji jezik	Hrvatski	Njemački	Mađarski	Srpski	Ostalo	UKUPNO
	12.625	11.269	3.729	2.889	876	31.388
Vjerska pripadnost	Rimokatolička	Pravoslavna	Židovska	Protestanska	Ostalo	UKUPNO
	24.976	2.943	2.340	979	150	31.388

Novi gospodarski uzlet na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće nagovijestio je konačnu preobrazbu Osijeka u moderan industrijski grad. S tim je u skladu 1912. godine izrađena nova regulatorna osnova, odnosno urbanistička studija, koja je trebala integrirati tada još nepovezane gradske cjeline, osuvremeniti zastarjelu urbanu infrastrukturu i oplemeniti gradski prostor nizom reprezentativnih javnih objekata, poput novih secesijskih zgrada Hrvatskog narodnog kazališta i gradske vijećnice na području tvrđavskog zemljišta (današnjeg Parka kralja Petra Krešimira IV.). Prvi je svjetski rat, međutim, dijelom odgodio, a dijelom u potpunosti zaustavio realizaciju ovih projekata.

Nakon izbijanja globalnog sukoba, vremena za prilagodbu izvanrednim okolnostima nije bilo mnogo. S početkom vojnih operacija trebalo je žurno potrebne gradske materijalne i ljudske resurse staviti u funkciju ratovanja, a središnju ulogu u tome imala je gradska vlast na čelu s gradonačelnikom dr. Antom Pinterovićem. Poglavarstvo je dobilo zadatak koordinirati ili provoditi gotovo sve ključne mjere u skladu s naputcima ili naredbama Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade na području grada Osijeka: novačenje, opskrba stanovništva hranom i energentima, regulacija prometa i cijena osnovnih artikala, prikupljanje sekundarnih sirovina za potrebe ratne industrije, prikupljanje novčanih sredstava putem ratnog zajma, osiguravanje smještaja za vojsku u javnim zgradama, ratna pripomoć za vojnike i njihove obitelji, briga o javnom zdravlju i borba protiv zaraza, uspostava i održavanje javnog reda i mira te niz drugih aktivnosti. Najistaknutija javna osoba Osijeka u vrijeme Prvog svjetskoga rata svakako je bio gradonačelnik Pinterović, napose sa svojim javnim obraćanjima i apelima građanima i sudjelovanju u radu gradskih organizacija. To mu je u konačnici priskrbilo odlikovanje viteškim redom 1916. godine. Naravno, aktivni su bili i mnogi drugi građani, uglavnom pripadnici višeg sloja. Među istaknutim Osječanima 1916. našli su se i general Svetozar Borojević te ban Ivan Skerlec kojima je Poglavarstvo dodijelilo status počasnih građana.

Unatoč ratnom stanju gradska je vlast nastojala obavljati sve redovne poslove, sastanci odbora i gradskog zastupstva održavali su se prema Poslovniku, donesen je veći broj gradskih uredbi, a

1916. godine i novi gradski statut. Međutim, ipak su brojni problemi građana uzeli maha kako se rat, suprotno svim očekivanjima, odužio na više od nekoliko mjeseci. Najveći teret podnio je gradski Odbor za aprovizaciju čiji je zadatak bio osigurati opskrbu stanovništva osnovnim potrepštinama za život. Osim velike nestašice hrane i energenata, njihov su posao otežavali sami trgovci koji su nastojali mešetariti cijenama i time iskoristiti nevolju građana za vlastiti probitak. Nestašicu nisu trpjeli samo pojedinci, već i gospodarski subjekti. A javio se i problem unovačenja dijela radne snage. S druge strane, potražnja ratne mašinerije za novcem i sirovinama bila je ogromna te su lokalne vlasti dobile zadaću organizirati prikupljanje ratnih zajmova i raznih iskoristivih predmeta, napose metalnih. Na udaru su se tako ubrzo našli i okovi vrata, kovane ograde, crkvene orgulje i zvona pa čak i tiskarska slova.

Kako je dobar dio redarstvenih snaga završio na bojišnici, lokalne su vlasti imale poteškoća u održavanju javnog reda i mira te su osnovale dobrovoljnu redarstvenu četvu, takozvani Građanski zbor, koja je trebala nadomjestiti gubitak u ljudstvu. Ipak, u danim je okolnostima cirkulacija ljudi bila iznimno velika te je redarstvu bilo vrlo teško kontrolirati brojne sumnjivce, skitnice, švercere, agitatore, dezertere te legalne i ilegalne prostitutke. Potonje su se, dakako, sjatile u grad iz okolnih mjesta čim je ondje porastao broj stacioniranih vojnika te su osim ugroze javnog ćudoređa uzrokovale masovnu pojavu veneričnih bolesti, za što su dijelom odgovorni i pojedini nemarni kotarski liječnici. Nestašica i velik broj ljudi u pokretu općenito predstavljaju opasnost za javno zdravlje pa su epidemije, primjerice kolere ili tuberkuloze, bile pravilo.

59. Odlikovani vojnici

oko 1917.

HR-DAOS-2035 Zbirka fotografija. Br. 10.222

5. Dr. Ante Pinterović (1865.-1940.)

oko 1915.

HR-DAOS-489 Pinterović, Ante, odvjjetnik

Vojnici

Reorganizacijom vojske u Austro-Ugarskoj Monarhiji u drugoj polovici 19. stoljeća Osijek ponovo postaje važno vojno središte. Tada se grade i novi vojni kompleksi u gradu, budući da smještajni kapaciteti u objektima u Tvrđi nisu više bili dostatni. U tim su vojarnama bile stacionirane domicilne osječke jedinice: 78. pješačka pukovnija, 28. domobranska pješačka pukovnija, dijelovi 38. topničke te 12. ulanske pukovnije. Početkom rata, vojska je počela koristiti i druge javne zgrade u gradu, uglavnom školske, podizati barake na javnim površinama i stražarnice na brojnim punktovima u gradu. Civilna vlast mogla je tek slati apele vojnim zapovjednicima s molbom da prisutnost vojske u što manjoj mjeri ometa i otežava život građanima. Pa iako su zabilježeni slučajevi pritužbi na ponašanje pripadnika pojedinih jedinica, odnosi vojnika i civila bili su načelno dobri. O tome najbolje svjedoči činjenica da je grad za dvije osječke pješačke pukovnije dao izraditi počasne vojne trube s ugraviranim bojištima na kojima su ratovala.

S druge strane vojnici su aktivno sudjelovali u građanskom životu, primjerice u sklopu različitih kulturnih događanja. Osobito se isticali vojni orkestri pješačkih pukovnika priređujući dobrotvorne koncertne i plesne večeri, a pojedini časnici bili su istaknuti članovi lokalne kulturne scene, poput pjesnika i prevoditelja Luje Varge Bjelovarca (1871.-1917.), člana osječkog ogranka Kluba hrvatskih književnika. U Državnom arhivu u Osijeku čuva se njegov originalni rukopis svečane koračnice 28. pješačke domobranske pukovnije.

Jedna od zanimljivosti ratnog Osijeka bio je i živopisan boravak ruskih zarobljenika u gradu. Naime, zbog manjka radne snage, bilo je dopušteno zarobljenika uz jamčevinu angažirati kao radnu snagu u tvrtkama ili kućanstvima. Neki su građani i negodovali zbog ovako popustljivog tretmana jer su „gosti“ iz Rusije bili skloni raskalašenom ponašanju, izbjegavanju radnih obveza i bježanju. Nakon izlaska Rusije iz rata, manji je broj zarobljenika odbio povratak kućama te se trajno nastanio u Osijeku ili njegovoj okolici. Kada je riječ o neprijateljskim vojnicima, treba dodati i da su mnogi vojnici srpske vojske pokopani na osječkom vojnom groblju u pojedinačnim označenim grobovima, što je odraz civilizacijske razine ratnih običaja kojih su se pridržavali austrougarski časnici.

KORAČNICA

28. domobranske pješađijske pukovnije

Spjevao:

L. V. Bjelovarac

Zajedništvo, sloga zlata -
Braćo mila, druzi vrli -
Sve nas sinke dvadestosme
Tu u jednom kolu gri.

Tu smo kao
Cvijet do cvijeta:
Dvadestosma
Slavna četa!

Zajednička sve nas
Misô veže
K jednom cilju naše
Sile teže.

Samo vjerna bratska sloga
Div-junaštva stvara mnoga!

I to, druzi, zajedništvo
Živjeti će u nas vijekom
I u miru i u boju
Ono će nam biti lijekom.

Živjet, živjet
Ljeta mnoga
Dvadestosme
Duh će, sloga.

I kad god zazvuči
Bojna trublja –
Sveto geslo naše
Sjat će nam ko zublja:
Dvadestosma vijek će kadra biti
Lovorom si čelo – prijesto da okiti.

I gdje god će krv se divska
Junaka se lavovskim biti
Složnim ćemo svim silama
Tamo, braćo pohrliti.

Drug uz druga,
Brat uz brata –
A nad nama
Zastava nam zlata.
Kano klisurina
Odoljevat
Dvadestosma
Krv će ljevat:
Za svog Kralja, za dom svet
Dvadestosma znat će mrijet!

SPOMEN-LIPA

u paviljonu Preradovićevo­g perivoja

== OSIJEK GORNJI GRAD. ==

Cijene čavala :

Zlatni 10 K — Srebrni 3 K — Željezni 50 f

*Čista dobit u korist „Crvenog križa“
u Osijeku.*

Sati ukucavanja :

Prije podne od 10 do 12¹/₂ sati.

Poslije podne od 4 do 6 sati.

Nedjeljom i svecem :

Prije podne od 9 do 12 sati.

Poslije podne od 3 do 6 sati.

Humanost u ratno doba

Odmah na početku rata započela je u zemlji aktivnost mnogih dobrotvornih organizacija i istaknutih pojedinaca na zbrinjavanju udovica i siročadi palih vojnika, ranjenika i invalida te organizacija akcija prikupljanja sredstava za pomoć najpotrebnijima. Središnju ulogu imala je organizacija „Crvenog križa“. Također su na zemaljskoj ili lokalnoj razini osnivani razni odbori za pomoć određenim ugroženim skupinama ljudi.

Kako je Osijek bio razmjerno blizu bojišnice, a bio je i važna postaja na željezničkoj pruzi kojom su vojnici putovali na Balkanski front, aktivnosti lokalnih humanitarnih organizacija bile su prvenstveno usredotočene na skrb o ranjenim i putujućim vojnicima. Osječki ogranak „Crvenog križa“, na čijem je čelu bila grofica Otilija Althann, uspio je u vrlo kratkom roku organizirati bolnički smještaj za ranjenike u zgradi pučke škole u Jägerovoj ulici. Smještaj za manji broj ranjenika organiziran je i u obližnjem kinu „Urania“ te, dakako, u vojnoj bolnici u Tvrđi i Zemaljskoj bolnici u Donjem gradu. Vojska je podizala i privremene barake za vojnike na oporavku čije stanje nije zahtijevalo bolničku skrb. U prihvatu ranjenika iskazali su se i brojni građani prihvativši mnoge u vlastite domove na kućnu njegu.

Poseban problem bio je prihvata vojnika, koji su često bez dovoljno hrane i vode i u lošim uvjetima danima putovali prema ratištu. U Osijeku je zbog toga osnovan Odbor za podvorbu putujućih vojnika i ranjenika na čelu s odvjetnikom dr. Mosinom Kleinom. Odbor je djelovao na osječkom željezničkom kolodvoru nudeći vojnicima okrepju u vidu hrane i pića te drugu pomoć.

Skrb za udovice i siročad preuzeli su Odbor za zaštitu porodica mobilizovanih i u ratu poginulih vojnika te Gradski pripomoćni ured. U tu su svrhu organizirane brojne dobrotvorne priredbe i akcije prikupljanja priloga poput lutrija, prodaje razglednica, spomen-listova, molitvenika, a možda su najpoznatije bile akcije „Zlato za željezo“ i „Ratna spomen-lipa“.

Građani Osijeka nisu zaboravili ni vojnike na ratištu osobito za hladnih zimskih dana kada su osječke učenice izrađivale pletenu odjeću, a prikupljali su se i krznene odjevne predmete. Osječki su pak kulturnjaci donirali knjige.

Vrijedan izvor podataka o dobrotvornom radu u Osijeku predstavlja ratni almanah pod naslovom Osijek i okolica za svjetskoga rata: 1914.-1915. za koji su pisali mnogi lokalni humanitarci.

81. Plakat za ratnu spomen-lipu Crvenog križa u paviljonu tadašnjeg Preradovićevog perivoja 1915.
HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

ROYAL-BIOGRAPH HOTEL ROYAL

OSIJEK.

Ravnatelj **IGNAZ REINTHALER** Direktor

OSIJEK.

Raspored

za 7., 8., 9. i 10. travnja 1916.

Vetebno aktualno pitrioličko filmsko djelo, priredjeno u dobrovoljne svrhe za ratnu pripomoć našim

invalidima, udovicama i siročadi

Pod previšnjim pokroviteljstvom

Njezine c. i k. visosti

nadvojvotkinje Zita.

„Djeca ratnika“

Programm

für 7., 8., 9. u. 10. April 1916.

Das berühmte patriotische Filmwerk, geschaffen für wohlthätige Zwecke für die Kriegsfürsorge unseres

Invaliden, Witwen und Waisen

Unter allerhöchster Patronaz Ihrer

K. und k. Hoheit

Erzherzogin Zita.

„Djeca ratnika“

DAS KRIEGSPATENKIND

U krugu visokih ličnosti naše vladajuće kuće, kao i iz najotmjenijeg društva u kojem se među inim nalazi **Njezina Preuzvišenost grofca Berchtold, barunica Skoda** i mnoge druge; osim toga sudjeluju prvaci kazališnih umjetnika sa **dvorskog kazališta** u Beču, među njima gospoda **Georg Raimers, Höbbling** i gospodje **Lota Medelski, Marberg** i **Poldi Müller**.

Zahijevajte posebnu brošuru o filmu »D J E C A R A T N I K A«.

Veličanstvena drama iz svjetskoga rata u 5 dijelova.

Snimljeno uz sudjelovanje **84. pje. puk. sa prekrasnim ratnim slikama.** Osim toga vidi se u ovom filmu, s osobitom dozvolom **ratnog ministarstva**, fabrikacija znamenitih 30 i pol cm. mužara u tvornici Skoda. Znamenitosti svjetskoga glasa i prvoga reda. Ovo patriotičko prekrasno filmsko djelo pruža nam dokument svjetskoga rata, svjetske povijesti.

Vascijela pristojba za posudjivanje ovog filma upotrebljava se za djecu ratnika, utrak brošure »Djeca ratnika« u hrvatskom jeziku za ratnu siročad Hrvatske i Slavonije a onaj od brošure njemačkog jezika predati će ravnateljstvo za ratnu siročad grada Osijeka. Kupujte zato brošuru »Djeca ratnika«, nezaboravljajte invalide, koji su se za nas borili i koji su nas obranili od naših nemilosrdnih neprijatelja, sjećajte se naših udovica i naše siročadi. Nek svaki čini svoju dužnost kao i mi, koji smo preuzeli ovo veliko dobrovoljno djelo, koje nas preko **K-2000** stoji. Nismo u stanju, da sa dohotcima pokrijemo ogromne naše troškove, no okolnost, da smo si velikog dobrovoljnog djela svjestni, neka nam bude jedina za naš trud

in Kreise hoher Persönlichkeiten unseres Herrscherhauses und aus der Gesellschaft wie Exzellenz **Gräfin Berchtold, Baronin Skoda** und viele andere, ferner: der erstklassigen **Bühnenkünstler des Hofburgtheaters** in Wien, unter Anderen die Herrn **Georg Raimers, Höbbling**, die Damen **Lotte Medelsky Marberg** und **Poldi Müller**.

Verlangen sie die Spezialbrochure »Das Kriegspatenkind«.

Grosses Kriegsdrama des Weltkrieges in 5 Teilen.

unter Mitwirkung des **84. Infanterieregiments** aufgenommen, mit überwältigend schönen Schlachtenbildern, wilden Kämpfen. Im Bilde mit Sondererlaubniss des Kriegsministeriums die Fabrikation der weltberühmten 30 cm. Mörser in den Skodawerken — eine Weltsehenswürdigkeit Ersten Ranges.

Dieses patriotische, denkwürdige Kunstfilmwerk ist ein Dokument des Weltkrieges, der Weltgeschichte. Die gesammte Filmeihebühre fließt der Kriegspatenschaft zu, Der Erlös der »Kriegspatenkind«-Brochüren in kroatischer Sprache den Kriegswaisen von Kroatien und Slavonien, der in deutscher Sprache hat die Direktion den Kriegswaisen der Stadt Osijek gewidmet. Kauft daher die Brochure »Das Kriegspatenkind«, gedenkt der Invaliden, die für uns gekämpft, uns beschützt vor unseren grausamen Feinden, der Witwen und Waisen. Tue jeder seine Pflicht, sein Möglichstes, so wie es auch wir übernommen haben dieses grosse Wohltatswerk, das uns die hohe Regie von nahezu 2000 K auferlegt, aufzuführen. Wir haben keine Aussicht, die hohe Regie mit den Einnahmen zu decken, aber das Bewusstsein dieses grosse wohlthätige Werk geleistet zu haben, sei unser Lohn.

Predprodaja karata dnevno od 9 sati u jutro na dnevnoj blagajni.

Karten-Vorverkauf täglich von 9 Uhr Früh angefangen an der Tages-Kassa.

Dnevno 3 predstave: I to u 4 sata po podne, u pol 7 i tri četvrt 9 sati navečer. Nedjeljom 4 predstave: I to u pol 3, pol 5, pol 7 i u tri četvrt 9 sati navečer.

Täglich 3 Vorstellungen: um 4 Uhr nachmittag, halb 7 und drei viertel 9 Uhr abends. Sonntag 4 Vorstellungen: um halb 3, halb 5, halb 7 und um drei viertel 9 Uhr abends.

Ulazne cijene radi ogromnog troška u dobrovoljne svrhe: Numer. sjedalo K 1'60. I. mjesto K 1'20. II. mjesto K —'80. III. mjesto K —'40

Preise der Plätze infolge der riesigen Regle zu wohlthätigem Zwecke: Numm. Platz K 1'60. — I. Platz K 1'20. II. — Platz K —'80. — III. Platz K —'60

Blockovne kartu i druge pogodnosti imaju valjanost.

Blockkarten und alle Ermäßigungen haben trotzdem Giltigkeit.

"Hrvatska Obrana"
svaki broj sad sadržuje
16 stranica.

Preporučena plaćena i ostavio u
prijemu, izdati su u vrijeme izas
u ruskih predstavnika
u svim redovima: . . . 10
u polj. pukovima: . . . 12
u voj. pukovima: . . . 15
u voj. bataljonima: . . . 20
u voj. bataljonima: . . . 25
u voj. bataljonima: . . . 30
u voj. bataljonima: . . . 35
u voj. bataljonima: . . . 40
u voj. bataljonima: . . . 45
u voj. bataljonima: . . . 50
u voj. bataljonima: . . . 55
u voj. bataljonima: . . . 60
u voj. bataljonima: . . . 65
u voj. bataljonima: . . . 70
u voj. bataljonima: . . . 75
u voj. bataljonima: . . . 80
u voj. bataljonima: . . . 85
u voj. bataljonima: . . . 90
u voj. bataljonima: . . . 95
u voj. bataljonima: . . . 100

Preporučena plaćena uprava "Hr-
vatska Obrana" u Opatovcu, C. C.
Broj 71

HRVATSKA OBRANA

Ostalo
primo upravn. u Opatovcu na po-
st. br. 100. u Opatovcu.
Za pripadnike i K. po potrebi
za upravn. koji se više puta
svjetlo, čije se razmjene
poput: Za preporučene upravn.
plaća se prema prilozi.
Plaćivo i sudstvo u Opatovcu.
Regulirana se plaćena na priglasje.
Kupovine se se vrata.
Ovdati se u rukavi u Zagre-
ubskoj ulici br. 1.
Kupovine svaka broj 100.

Osijek, ponedjeljak 28. ožujka 1915.

God. XIV.

Sa ratišta.

Južno ratište.

Letaci nad Srbijom.

Bukurešt, 27. ožujka. (kb) "Dimi-
neasta" javlja iz Turn-Severina: U utorku
prije podne pojavio se jedan austro-ugarski
avijatičar nad srpskim zemljištem. Srpska
baterija, što je namještena kod Tekije, pu-
cala je na nj, ali ga nije pogodila. Aero-
plan bacio je na Kladovu i Tekiju
više bombi, te se onda neočekano izgu-
bio iz srpskih pozicija.

Po drugom izvještaju iz Kladove više
se austro-ugarskih letaća pojavilo na-
d slika u okolici.

Sjeverno ratište.

Bojevi u Ruskoj Poljskoj, Galiciji i Bukovini.

Budimpešta, 27. ožujka. (kb) Na-
vale Rusa na karpatskoj fronti izja-
vile su se uz teške gubitke neprijatelja.

Rusi su ponovno navajljivali na uzvisinu
kod Banyavolgyja i obje strane doline
Laborcze, južno od Laborczreva.
U Bukovini bacile su naše čete sje-
veroistočno od Černovica jače ruske
ale od državne medve, osvojile više mjesta,
dovele hiljadu zarobljenika i zaplijenile dva
topa.

U Ruskoj Poljskoj i u zapad-
noj Galiciji nema promjene.

Zamjenik šefa gen. stožera
Hofer, podm.

Budimpešta, 28. ožujka. (kb) Ruske
navale u dolini Ondave i Laborcze
krvavo su odbijene. Bojevi na visovima u
obje strane ih dolina jasniji su. Preko
dana i u noći samo su bili artiljerijski boje-
vi i pojedini okršaji.

U ostalim odsjecima karpatske
fronte i nadalje su žestoke borbe. Mi smo
zarobili 1230 Rusa.

U potjeri za Rusima u sjevernoj Bu-
kovini zarobili smo još 200 Rusa.

U Ruskoj Poljskoj i u zapadnoj Galici-
ji situacija je nepromijenjena.

Zamjenik šefa gen. stožera
Hofer, podm.

Poslije pada Przemysla.

Milan, 27. ožujka. (kb) "Ruski Inva-
lid", zvanični list ruske ratnoga ministar-
stva piše: Jedan dio četa, koje su sudjelova-
le pri opsadi Przemysla, ostat će ondje,
da tamošnje utvrde pojača protiv eventualne
navale austrougarskih četa.

Rotterdam, 27. ožujka. (kb) London-
ske "Times" pišu, da za zauzeće Przemysla
od Rusa ne treba vezati prejerana očekivanja,
dok se ne zna, da li Rusija raspo-
laže dovoljnom municijom. Potek-
loće Rusije u tom pogledu ne mogu manje,
nego potekloće iste vrste u njenih
saveznika.

Kjōbenhavn, 27. ožujka. (kb) Po
jednoj petrogradskoj vijesti zapovjedio je
veliki knez Nikolaj Nikolajevič, da se
osim zapovjednika Przemysla, gen. inf.
Kuzmaneka, i oficirima njegova
stožera ostave sabije.

Kijev, 27. ožujka. (kb) General inf.
Kuzmanek stigao je sa svojim adjutantom
brzim vlakom u vagonu prvoga razreda
ovamo, te su se u kolima, stavljenim im na
raspolaganje, uputili mjesecno zapovjed-
ništvu.

Objava njemačke vrhovne vojne uprave.

Berlin, 27. ožujka. (kb) U Voge-
zima zaposjeli su Francuzi Gri-
vica Hartmannswellerkopfa. Pri-
dnu su glavice njemačke čete.

Francuski letaci bacali su bombe na
Baupome i Strassburg (Alzacija), ali
njih su počinili vojnici čete.

Mi smo jednog francuskoga letaća sje-
veroistočno od Arrasa prisilili da se spusti.
I na Calais bacili smo nekoliko bombi.

Rusi, koji su tako kao na Memel iz
Taugroga pošli na Tilisit, da ga opljačk-
aju, kod Langsargena su poraženi, te su
uz velike svoje gubitke preko Jeziorupe ba-
čeni preko odsjeka Jure.

Između Augustovske šume i
Visle odbijene su razne ruske navale.

Na pojedinih mjestima borba još traje.

Berlin, 28. ožujka. (kb) Jugostočno
od Verduna odlučeni su bojevi povodom
francuskih navala na visove uz Maassu kod
Combresa i na Woewreskoj ravnici
kod Mercevillea nakon ponovne borbe
nama u prillog.

U Vogeziima i na Hartmanns-
wellerkopfu samo su bili artiljerijski bojevi.

Napadaj Rusa u Augustovskoj šumi
odbljen je.

Između Pisseka i Omuleva sio-
milo se više ruskih navala u našoj vatri.
Kod Wachsa zarobljeno je 900 Rusa.

Njemački pomorski rat protiv Engleske.

Dignuta engleska blokada?

Beč, 27. ožujka. (kb) "Neues Wiener
Tagblatt" ima ovu vijest iz Berlina: Radl
operiranja njemačkih podmornjaka digli su
engleski ratni brodovi blokadu njemačkih
lada.

Blokada.

Liverpol 29. ožujka. (kb) Parebrod
"Vosges" potopljen je na obali Cornwalla
od jedne njemačke podmornjake. Meštinata
je ubijen, tri su mornjaka ranjena, ostalih
je 30 mornjaka moglo izkrcati.

Hull, 29. ožujka. (kb) Parobrod "Tye-
bos" od Wilson-linije, koji je bio na putu
iz Bombaya u Hull, torpediran je od jedne
njemačke podmornjake, ali je torpedo pro-
mašilo.

Potopljen engleski parobrod.

Engleski parobrod "Killeland", na putu
iz Sunderlanda s ugljenom, javlja, da se te-
čajem plovidbe iz nepoznata uzroka dogo-
dila eksplozija u nutrinji ladje, pak je ladja
jako oštećena i dva su mornjara ranjena.

Tanger, 28. ožujka. (kb) Engleski
teretni parobrod "Trostburg" jučer se nasadio
kod Kap-Spattela. Francuska krsarica "Pri-
ant" i tri engleske torpiljarske izabivale su 13
ljudi od posade. Ostalih 67 nije se moglo
izbaviti zbog uzburkana mora. Parobrod se
smatra izgubljenim.

Rotterdam, 28. ožujka. (kb) "Lloyd"
povisio je u Londonu od 1. travnja stavke
osiguravanja za izgubljene ladje u Kanalu i
u Irskom Moru za daljnjih 185 postotaka.
Time su te stavke od početka rata deveti
put povišene.

Tursko ratište.

Operacije pred Dardanellima.

Tenedos, 29. ožujka. (kb) Operacije
pred Dardanellima morale su se uslijediti trajne
bure od 24 do 26. ožujka prekinuti. Dne
25. ožujka čula se grmljavina topova, koja
je potrajala jedan sat. Jedan dvoiplošnja-
k uzletio je prekičur nad usidrenim brodov-
ljen. Bura se slegla.

Atena 29. ožujka. (kb) Dvadeset i pet
ratnih ladja uslo je u Dardanele, da šite
potraživače mina, a ne da napadnu utvrde.

Bojevi kod Dardanela.

Carigrad, 28. ožujka. (kb) Od zad-
njih teških, u kojima su neprijatelji imali
tako teških gubitaka, nijesu saveznici ništa
pokušali protiv Dardanela ili protiv drugih
turskih mjesta u Egejskom Moru.

Prole noći pokušale su neprijateljske
torpiljarske s ladjama za traženje mina po-
silje mjesечеva zalaska prodrijeti prema iz-
vanjskom zaporu, ali ih je vatra turskih ba-

terija odmah potjerala. Vijesti engleske štampe
o bojnim uspjesima i o iskrcavanju savezničkih
četa kod Dardanela ili u Smiranskom zaljevu,
ili pak u Saroskom zaljevu prosto
su izmišljeni.

Potopljena francuska krsarica.

Atena, 29. ožujka. (kb) Izvjestitelj
"Heistie" javlja iz Mudrosa: Jedna je fran-
cuska krsarica u blizini turske utvrde Dar-
danos od obale torpedirana i čitavom
posadom potonula. Ime se krsarice taji.

Ruska flota pred Bosporom.

Carigrad, 27. ožujka. (kb) Glavni
stav javlja: Danas u jutro opazile su naše
izvidne straže pred Bosporom ruske ratne
ladje, koje su iz vrlo velike daljine ispalile
nekoliko granata protiv naših brodova na
prostr, te su se onda brzo udaljile.

Prospat ruskih parobroda u Crnom Moru
Berlin, 27. ožujka. (kb) "Nationalzeitung"
javlja iz Kjōbenhavna: U Sevastopolu
pronoši se glas, da je ovaj dan opet
bio pomorski okršaj na Crnom Moru. Prije
nekoliko dana potonuo je jedan ruski pa-
robrod, koji je bio natovaren municijom,
na visini Sevastopola, jer je naišao na
rusku jednu slobodnu minu. Samo dva su
se čovjeka mogla izbaviti. Nedaleko Ba-
tuma dogodila se eksplozija na ruskoj ulje-
noj ladji "Petar Veliki", pa je ladja po-
tonula s ukupnom posadom.

Sa turskog ratišta.

Carigrad, 27. ožujka. (kb) Jedan dio
naših četa, što operiraju protiv Sueskog
kanala, naišao je naspram flacije Madame
na malen engleski odjel, te ga uništio.
Onda je u uspješnom obranama vatra
na dva engleska transportna parobroda, koji
su prevozili čete.

Drugi naš jedan odjel također je us-
pješno pucao na jedan engleski parobrod.

Između Salupai i Adžigvela naše
su čete zajednički sa domaćim ratobornim
plemenima nenadano udarile na neprijatelja
sjeveroistočno od Basere i sjeverno od
Snaibajija, te ga bacile do Snaibajija.
Zaplijenili smo mnoge puške i municije. Ne-
prijetelj je izgubio 300 mrtvih i ranjenih.
Mi smo izgubili 9 mrtvih i 32 ranjena.

Bojevi pred Dardanellima.

Carigrad, 27. ožujka. (kb) Zapovjed-
nik Dardanela, Dževa-d-paka rekao je jed-
nom izvjestitelju, da svi pokušaji forsirati
Dardanele nemaju nikakve nade u
uspjeh, jer su na Dardanellima najveće
utvrde na svijetu. Carigrad je miran i može
ostati miran.

Bojevi u Karpaticama.

Po vijestima zadnjih dana, naročito iz
pola Przemysla, povlače se naše borbe s
Rusima u karpatskoj fronti preko prijevora
kod Koneczne i preko Dukielškoga
klanca u doline Andave i Laborcze,
dake južno od Karpata, pak to izaziva miš-
ljenje, da opet valja očekivati provala Rusa
u Ugarsku. Odmah ćemo reći, da to nije
svrha ruskih operacija na ovoj strani, niti
bi im to ovdje moglo uspjehi, kako ćemo
evo razložiti.

Ako uzmemo kartu preda se, pa uoči-
mo onaj kraj, vidjet ćemo ondje dvije rije-
čice, Ondavu i Laborczu, koje izvira
južno od Dukielškoga klanca; ove kad se
sastanu, čine rijeku Bodrog, koja se kod
Tokaja snajeva u Tiszu.

Južno od prijevora kod Koneczne
ima selo "Zborot"; odavle, pa preko spo-
menutoga u jučerašnju vijesti Banyavolgy-
na na Ondavi i — također u brzovojnim
izvještajima spominjanoga — Laborcze-
reva pa do Dukielškoga klanca dopi-
re usarska fronta južno od Karpata, dake
na ugarskom zemljištu. Ta je fronta široka
kakvih 60 kilometara. Dosad su Rusi ovdje
uhvatili prostora na cestama prema Aiso-i

Fels-Övizk-özu i prema Mezőlaborc-
czu u gornjoj dolini Laborcze.

Cijela ostala karpatska fronta istočno
od Koneczne široka je 350 kilometara i osim
ovoga odsjeka od 60 kilometara va je osta-
li dio na sjevernoj strani Karpata, mjestimi-
ce do 30 kilometara daleko od gorskog lanca.

Ne bi dakle strategijski imalo smisla,
da Rusi ovdje u tako uskoj fronti nastoje
prodrijeti u Ugarsku, gdje su to uz izvrgnuti
navalama s bokova. Što Ruso ovamo mami,
to su željezničke sveze, koje u ovom kraju
najobitnije spajaju Ugarsku s Galicijom i sa
sjeverom i koje bi Rusi željeli prekinuti, da
tako ovdje otežaju ili pače nemogućim už-
ne dopremanje naše vojske, pak municije i
živeća preko Karpata.

Linija Eperjes-Novi Sandeč i željeznička
pruga Košice-Oderberg sa svojim priključnim
linijama čine velike spojne žice između na-
še zapadne fronte duž Bialje, Dunajca i Ni-
de i naše fronte u Karpaticama, istočnoj Ga-
liciji i Bukovini.

Kad bi Rusima uspjelo prekinuti naš
promet na pomenute dvije glavne linije, onda
bi nam u istinu vrlo otežali vojnu u karpats-
koj fronti, naročito u zapadnoj Galiciji.

A te naše pomenute žice vdi bi bile
presječene, kada bi Rusi prodrieli prema Ko-
šicima preko linije Eperjes-Abos.

Nije vjerovatno, da će do toga doći.
Što dalje na jug, to je Rusima teže pro-
diranje, a nama lakša obrana. Rusi se moraju
povlačiti uskim dolinama Ondave i Laborcze,
gdje se duž obje doline uporedo prostiru
brda, gustom šumom zarasta, dake za obranu
nikad zgodnija. Uz to, što dalje na jug, to
su gušće željezničke sveze, koje nama olakša-
vaju prvoz vojske, municije i živeća, dok
bi to za Rusie bilo sve više otežano, što
bi dalje prodirali na jug.

Može se slobodno reći, da za karpatske
gore i dolovi, drage i klanci danas glavna
pozornica cijeloga svjetskoga ratišta i ovdje
može do pukne otdaka, kobna u svojim po-
sljedicama za sav daljni razvoj ratnih doga-
đaja. Ovamo se slegla glavna ruska snaga i
naša vojska tu ima da izdrži najteži sjezin
pritisk. Ali glavno poprište nije kod Dukiel-
škoga klanca, nego do odličenih bojeva ima
da dodje izmedju Nadvorne i Stani-
slavova u istočnoj Galiciji. Naša pobjeda
u tom kraju, koja bi nam imala utrii put do
zauzeća krajeva južno od Dnestera, bilo
bi utjecala na ratne događaje u zapadnoj
Galiciji, ona bi zapravo lužurnom učinila
ofenzivne operacije Rusa u zapadnim kraje-
vinama.

Dobar su predznak naši uspjesi u Bu-
kovini.

U istinu je pažnje vrijedne i zanimljiva
pojava, da Rusi, koji su prije — da tako ra-
čemo — s muzikom marširali u Bukovinu i
za kratko je vrijeme gotovo čitavu zapremlili,
sad nikako ondje ne mogu da se pomaknu
dalje od medje. Bit će da za naše operacije
sada ondje bolje pripravljenije naše nije. A
to će tako bez sumnje biti i u Karpaticama,
gdje operacije vodi naš general Borojevič
u razgovoru s jednim novinarom poručuje
Borojevič općinstvu, neka ono ima povjerenja
u vodstvo naše vojske, jer to posjerenje jača
snagu vojske.

E pa treba da te riječi našega prodiče-
noga zemljaka privučemo za dušu.

Politički pregled.

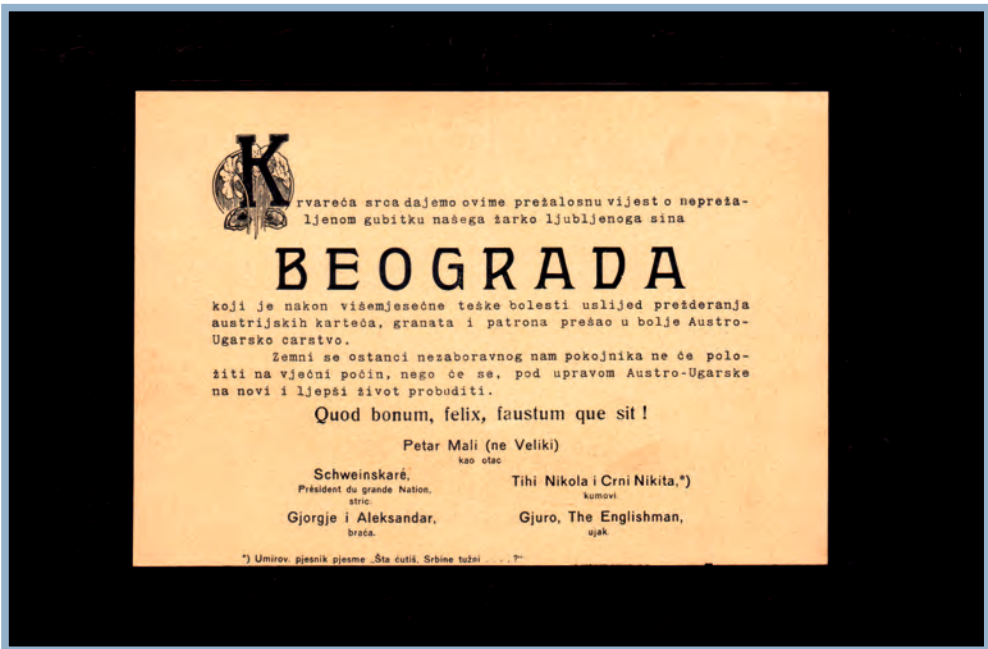
Osobna promjena na čelu češkoga
namjensništva.

Kraj je vrlo lakavim ručnim plisom
kneza Thuna na njegovim molbu radi očne
bolesti u milosti razriješio od službe češkoga
namjensništva, te mu tom zgodom izrazio pre-
višnje pripoznanje za revno njegovo nasto-
javanje o tome, da utre put sporazumku izmedju
Čeha i Njemaca i podario mu veliki krt
red sv. Sijepana.

Javno informiranje i propaganda

Ključnu ulogu u informiranju javnosti o stanju na ratištu i glavnim političkim zbivanjima imali su lokalni dnevni listovi. U Osijeku ih je tada izlazilo nekoliko, a najznačajniji i najčitaniji su bili Die Drau, Slavonische Presse na njemačkom i Hrvatska obrana na hrvatskom jeziku. Iscrpna izvješća sa svih bojišnica te proglasi vladara i visokih dužnosnika, objavljivane su, u pravilu, na naslovnicaama novina. Istovremeno se vlast redovito obraćala građanima putem tiskanih oglasa, odnosno plakata. Uglavnom se radilo o vladarskim manifestima i naredbama, naredbama Bana i Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade te oglasima Gradskog poglavarstva i gradonačelnika.

Posebno zanimljiv oblik neformalnog javnog komuniciranja je ratni propagandni materijal, često šaljivog ili ironičnog sadržaja objavljen povodom značajnijih političkih ili vojnih događanja. Budući da podataka o takvom materijalu u službenim dokumentima nema, teško je pouzdano reći točno koji su to leci ili plakati kružili u osječkoj javnosti, no na različite primjerke nailazimo u fondovima i zbirkama Državnog arhiva u Osijeku pa možemo pretpostaviti da su barem neki od njih doista bili u opticaju. Osobitu pozornost plijene ironične osmrtnice tiskane povodom pada Beograda u ruke austrougarske vojske i ulaska Italije u rat na strani sila Antante, kojima se njihovi anonimni autori na šaljiv i izrazito zajedljiv način izruguju neprijateljima Monarhije.

114. Ironična osmrtnica povodom ulaska austrougarske vojske u Beograd 1914.

HR-DAOS-2104 Zbirka osmrtnica

106. Izvješće s ratišta na naslovnici osječkog dnevnog lista „Hrvatska obrana“ 28. ožujak 1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 207/1915

Popis izložaka

GRAD, VLAST I GRAĐANI

1. Položaj Osijeka na karti srednje Europe neposredno prije rata

„Mittel-Europa. Politische Übersicht“

1914.

HR-DAOS-1958 Zbirka zemljopisnih karata. Br. 11

2. Preliminarni rezultati popisa stanovništva Osijeka 1910. godine bez vojnika

1911.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Popisi stanovništva

3. Regulatorna osnova za grad Osijek

1912.

HR-DAOS-495 Zbirka planova i nacрта. Br. IV.1.5

4. Plan neizgrađene nove gradske vijećnice

oko 1905.

HR-DAOS-495 Zbirka planova i nacрта. Br. I.41.2.1

5. Dr. Ante Pinterović (1865.-1940.)

cca 1915.

HR-DAOS-489 Pinterović, Ante, odvjetnik

6. Detalj memoranduma osječkog gradonačelnika

1917.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2004

7. Dopis banu barunu Ivanu Szkerlczu povodom Sarajevskog atentata

1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 55/1914

8. Govor dr. Ante Pinterovića pred osječkim gradskim zastupstvom povodom smrti Franje Josipa I.

22. studeni 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Zapisnici. God. 1916.

9. Čestitka predsjednika Trgovačko-obrtničke komore u Osijeku gradonačelniku Pinteroviću povodom odlikovanja

1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 1223/1916

10. Prijedlog vojnih vlasti da gradski službenici nose identifikacijske oznake iz sigurnosnih razloga

1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Spisi. Br. 28209/1914

11. Izvješće gradonačelnika virovitičkom županu barunu Ivanu Adamoviću Čepinskom o stanju gradskog činovništva

1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 1223/1916

12. Gradsko zastupstvo ustupa vojsci gradsko zemljište za podizanje spomenika

8. veljače 1917.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 1840b

13. Novi gradski statut

1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Zbirka isprava. Br. 30/1916

14. Popis gradskih odbornika u vrijeme Prvoga svjetskoga rata

4. ožujak 1918.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 496

15. Nedopušteno mešetarenje cijenama mesnih prerađevina

5. listopad 1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 783/1915

16. Gomilanje zaliha šećera

23. svibanj 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 1309

17. Restrikcije u potrošnji plina

17. prosinac 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 1309

18. Iskaznice za namirnice

1918.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2107

19. Mađarska vojska na baranjskoj strani dravskog mosta ometa promet živežnim namirnicama

19. veljače 1918.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. 380/1918

20. Poziv građanima da predaju metalne predmete

6. ožujak 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 1309

21. Zamolba osječkog tiskara Julija Pfeiffera da ga se izuzme od obveze predaje tiskarskih slova

31. srpanj 1917.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 811/1917

22. Gradska plinara traži izuzeće od obveze predaje cijevi

22. siječanj 1917.

HR-DAOS-237 Plinara d.d. Osijek

23. Prikupljanje tekstilnih i gumenih predmeta

12. lipanj 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 1309

24. Osječka crkvena zvona na meti ratne industrije

13. listopada 1917.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 59/1918

25. Poziv za treći ratni zajam

1917.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 1309

26. Poziv za peti ratni zajam

prosinac, 1916.

HR-DAOS-722 Osnovna škola „Bratstvo i jedinstvo“. Spisi. Br. 35795/1916

27. Gradonačelnikova pozivnica za predbilježbu za osmi ratni zajam

10. lipanj 1918.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 209/1918

28. Polica ratnog osiguranja

12. srpanj 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2100

29. Brojčani iskaz tvorničkih radnika oslobođenih od vojne službe po tvornicama

1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Spisi. Br. 21800/1915

30. Osječke tvornice moraju prijaviti zalihe ugljena, briketa i koksa

7. listopada 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2034

31. Poteškoće u poslovanju Šeperove pivovare zbog ratnih neprilika

4. listopada 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 537

32. Popis obrtnika i društava koji su tražili pomoć od gradskih vlasti u petroleju

s.a.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 1174

33. Poziv građanima da pristupe četi građanskog zbora

15. rujan 1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 310/1914

34. Brzozjav poštanskim uredima o mogućim pošiljkama nepoćudnih propagandnih letaka iz Švicarske i Rusije

29. siječanj 1918.

HR-DAOS-243 Pošta Osijek

35. Evidencija i nadzor lutajućih Roma na području Osijeka

19. rujan 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2130

36. Zamolba upućena Kraljevskoj i zemaljskoj vladi za ranijim početkom nastave zbog neprimjerenog ponašanja mladeži

27. kolovoz 1917.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 703/1917

37. Prijavak gradskog kapetana Poglavarstvu zbog lošeg stanja konjske željeznice

12. ožujak 1917.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 1543a

38. Zdravstveno izvješće gradskog fizika za četvrto tromjesečje 1914.

23. siječanj 1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 660

39. Naredba Kraljevske zemaljske vlade o ophođenju s putujućim vojnicima

22. rujan 1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Spisi. 32369/1914

40. Poziv na cijepljenje protiv boginja

11. prosinac 1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 1309

41. Venerične bolesti među vojnicima 28. domobranske pukovnije

27. siječanj 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 618

42. Svetozar Borojević se zahvaljuje na imenovanju počasnim građaninom Osijeka

1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 1280/1916

43. Prijedlog za imenovanje bana Ivana Skerleca počasnim građaninom Osijeka

10. prosinac 1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Spisi. Br. 35692/1915

44. Spomen slika zaslužnih osoba Hrvatske i Slavonije na upravnom, vojnom i gospodarskom planu 1914.-1916. godine

1916.

HR-DAOS-2035 Zbirka fotografija. Br. 9.48

VOJNICI

45. Studijski portret nepoznatog vojnika 28. pješadijske domobranske pukovnije

oko 1917.

HR-DAOS-2035 Zbirka fotografija. Br. 10.198

46. Domobranska iskaznica

1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Spisi. Br. 34170/1914

47. Dragan Melkus, portret vojnika 78. pukovnije

(Iz osječkog ratnog almanaha)

1915.

Knjižnica DAOS. Osijek i okolica za svjetskoga rata 1914.-1915.: Ratni almanah. Osijek: Prva hrvatska dionička tiskara, 1915.

48. Domobranska vojarna

oko 1910.

HR-DAOS-2092 Zbirka razglednica. Br. 654

49. Barake na zemljištu iza Domobranske vojarne

1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Spisi. Br. 35724/1915

50. Vježbalište 12. ulanske pukovnije južno od Osijeka

s. a.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

51. Narudžba za počasnu trubu 28. pješačke domobranske pukovnije

4. rujan 1917.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2004

52. Posveta počasne trube 78. pješačke pukovnije

1917.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2004

53. Lujo Varga Bjelovarac, izvorni rukopis Koračnice 28. pješačke domobranske pukovnije

oko 1917.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

54. Ratna pjesmarica

1916.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

55. Skupna fotografija vojnika 28. domobranske pukovnije na nepoznatom ratištu

oko 1917.

HR-DAOS-2035 Zbirka fotografija. Br. 10.155

56. Skupna fotografija vojnika 28. domobranske pukovnije na nepoznatom ratištu

oko 1917.

HR-DAOS-2035 Zbirka fotografija. Br. 10.156

57. Vojnici 28. domobranske pukovnije na nepoznatom ratištu

oko 1917.

HR-DAOS-2035 Zbirka fotografija. Br. 10.157

58. Portret časnika 28. domobranske pukovnije

oko 1917.

HR-DAOS-2035 Zbirka fotografija. Br. 10.182

59. Odlikovani vojnici

oko 1917.

HR-DAOS-2035 Zbirka fotografija. Br. 10.222

60. Poljska bolnica

oko 1917.

HR-DAOS-2035 Zbirka fotografija. Br. 10.182

61. Zarobljeni ruski protuavionski top

oko 1917.

HR-DAOS-2035 Zbirka fotografija. Br. 10.87

62. Položajni nacrt vojnoga groblja

1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Vojni odsjek

63. Katastarski list vojnoga groblja

25. svibanj 1917.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Vojni odsjek

64. Brojčani iskaz neprijateljskih vojnika pokopanih na osječkom vojnom groblju

16. ožujak 1918.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Vojni odsjek

65. Izvješće gornjogradskog župnika Josipa Horvata o vojnim grobovima u Gornjem gradu

16. ožujak 1917.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Vojni odsjek

66. Iskaz vojnika ukonačenih u zgradi Kraljevske realne gimnazije

16. kolovoz 1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Spisi. Br. 26178/1914

67. Iskaz vojnika ukonačenih u zgradi Niže pučke škole u Ulici sv. Ane

1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Spisi. Br. 35839/1914

68. Zamolba ravnatelja Niže pučke škole u Jägerovoj ulici Crvenom križu da se oslobodi dio prostorija radi organizacije nastave

19. kolovoz 1916.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

69. Sigurnosna provjera za dr. Hugu Spitzera koji namjerava podići vojnički dom u Osijeku

27. lipanj 1917.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 516/1917

70. Postupanje s ruskim zarobljenicima

27. srpanj 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2047

71. Ruski zarobljenici bez nadzora

21. lipanj 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2047

72. Jamčevina za zapošljavanje ruskih zarobljenika

18. svibanj 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2047

73. Popis stražara i ruskih zarobljenika koji su radili na uređenju tvrđavskih kapija i bedema

20. ožujak 1918.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2047

74. Zapošljavanje ruskih zarobljenika u Osječkom prometnom skladištu

25. rujan 1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 378/1915

HUMANOST U RATNO DOBA

75. Popis pripomoćnih odbora, dobrotvornih društava i dobrotvornih organizacija u vrijeme rata
1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 963/1915

76. Potpora radu osječke podružnice Crvenog križa

16. ožujak 1915.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

77. Imenovanje dr. Milana Čačinovića glavnim liječnikom dobrovoljne ratne bolničarske službe

17. kolovoz 1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 230/1914

78. Naslovnica osječkog ratnog almanaha

1915.

Knjižnica DAOS. Osijek i okolica za svjetskoga rata 1914.-1915.: Ratni almanah. Osijek: Prva hrvatska dionička tiskara, 1915.

79. Apel gradonačelnika za pomoć obiteljima vojnika

30. srpanj 1914.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

80. Ratna razglednica koja se prodavala u akciji prikupljanja novca za udovice i siročad palih vojnika

1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 73/1915

81. Plakat za ratnu spomen-lipu Crvenog križa u paviljonu tadašnjeg Preradovićevog perivoja

1915.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

82. Poziv na sudjelovanje u akciji „Zlato za željezo“

24. listopad 1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 410/1914

83. Upozorenje gradonačelnika korisnicima pomoći koji novce troše na luksuz

25. rujan 1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 209/1914

84. Poziv gradonačelnika građanima da pomažu putujućim vojnicima

1. prosinac 1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 487/1914

85. Potvrde za donacije putujućim vojnicima pri kupnji kruha i čaja
1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2379

86. Poziv općini Ernestinovo da organizira prikupljanje hrane za putujuće vojnike u Osijeku
25. kolovoz 2014.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 2379

87. Donjogradsko dobrovoljno vatrogasno društvo se uključuje u prijevoz ranjenika
11. kolovoz 2014.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 230/1914

88. Popis ranjenika na kućnoj njezi

1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Spisi. Br. 33119/1914

89. Nabavka pletene odjeće za vojnike

21. studeni 1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 368

90. Prikupljanje božićnice za vojnike

1914.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

91. Spomen-list s molitvom za vojnike

1914.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

92. Rudolf Franjo Magyer donira knjigu za hrvatske vojnike

18. svibanj 1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 364/1915

93. Osječki Klub hrvatskih književnika daruje paket novih izdanja knjiga za hrvatske vojnike

17. srpanj 1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 485/1915

KINO I KAZALIŠTE U SLUŽBI RATA

94. Plakat za projekciju koloriranih slika s bojišnice u Kinu „Royal“

s. a.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

95. Plakat za kino-predstavu „Djeca ratnika“ u Kinu „Royal“

travanj, 1916.

HR-DAOS-496 Kazališni plakati i oglasi

96. Program za predstavu „Borba o svjetsko gospodstvo“ putujućeg Ratnog-kino kazališta

s. a.

HR-DAOS-496 Kazališni plakati i oglasi. Zbirka Gilming

97. Plakat za dobrotvorni koncert u Hrvatskom narodnom kazalištu

s. a.

HR-DAOS-496 Kazališni plakati i oglasi

98. Plakat za koncertnu večer Pavla Banca u korist obitelji rezervista u Hrvatskom narodnom kazalištu

1914.

HR-DAOS-496 Kazališni plakati i oglasi.

99. Plakat za domobranske večeri u Hrvatskom narodnom kazalištu

1918.

HR-DAOS-496 Kazališni plakati i oglasi. Zbirka Gilming

100. Plakat za predstavu „Barun Franjo Trenk“ u Hrvatskom narodnom kazalištu

1914.

HR-DAOS-496 Kazališni plakati i oglasi

101. Plakat za predstave „Oni što ostaju“ i „Treća eskadrona (Crveni đavoli)“ u Hrvatskom narodnom kazalištu povodom imendana Franje Josipa I.

1914.

HR-DAOS-496 Kazališni plakati i oglasi

102. Plakat za predstavu „Kralj je zvao!“ u Hrvatskom narodnom kazalištu

1915.

HR-DAOS-496 Kazališni plakati i oglasi

103. Plakat za predstavu „Triple-ententa“ u Hrvatskom narodnom kazalištu

1915.

HR-DAOS-496 Kazališni plakati i oglasi

104. Plakat za predstavu „Dadoh zlato za željezo“ u Hrvatskom narodnom kazalištu

1916.

HR-DAOS-496 Kazališni plakati i oglasi

JAVNO INFORMIRANJE I PROPAGANDA

105. Popis osječkih novina

5. siječanj 1918.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br. 540

106. Izvješće s ratišta na naslovnici osječskog dnevnog lista „Hrvatska obrana“

28. ožujak 1915.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Prezidijal. Br. 207/1915

107. Oglas gradonačelnika povodom Sarajevskog atentata

29. lipanj 1914.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br.1309

108. Obavijest sa Srijemskoga fronta

kolovoz, 1914.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

109. Oglas gradonačelnika povodom rođendana Franje Josipa I.

8. kolovoza 1916.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br.1309

110. Proglas Mjesnog odbora „Narodnog vijeća“ u Osijeku građanima o skorom završetku rata

26. listopada 1918.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

111. Manifest Franje Josipa I. povodom ulaska Italije u rat na strani sila Antante

23. svibanj 1915.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

112. Manifest Karla IV. o sklapanju mira s Ukrajinom

12. veljače 1918.

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek. Predmetni spisi. Br.1309

113. Propagandna karikatura povodom ulaska Japana u rat na strani sila Antante

1914.

HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek

114. Ironična osmrtnica povodom ulaska austrougarske vojske u Beograd

1914.

HR-DAOS-2104 Zbirka osmrtnica

115. Ironična osmrtnica povodom ulaska Italije u rat na strani sila Antante

23. svibanj 1915.

HR-DAOS-2104 Zbirka osmrtnica

Izvori i literatura

Arhivski izvori

HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek
HR-DAOS-1958 Zbirka zemljopisnih karata
HR-DAOS-495 Zbirka planova i nacrti
HR-DAOS-489 Pinterović, Ante, odvjetnik
HR-DAOS-243 Pošta Osijek
HR-DAOS-2035 Zbirka fotografija
HR-DAOS-2092 Zbirka razglednica
HR-DAOS-411 Crveni križ Osijek
HR-DAOS-496 Kazališni plakati i oglasi
HR-DAOS-2104 Zbirka osmrtnica

Objavljeni izvori

Osječki ljetopisi 1686.-1945. Prir. Stjepan Sršan. Osijek: Povijesni arhiv u Osijeku, 1993.

Literatura

Od turskog do suvremenog Osijeka. Ur. Ive Mažuran. Osijek: Zavod za znanstveni rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Osijeku, Gradsko poglavarstvo Osijek, Školska knjiga d.d. Zagreb, 1996.

Osijek i okolica za svjetskoga rata 1914.-1915.: Ratni almanah. Osijek: Prva hrvatska dionička tiskara, 1915.

Polić, Milan. *Ustroj austrougarske vojske na ozemlju Hrvatske 1868.-1914.* U *Arhivski vjesnik* 43 (2000), 147-169.

Velecijenjeni sugrađani!

U petak, 28. lipnja 1914. godine, u nedjelju, 29. lipnja 1914. godine, u Beču, Austriji, umro je nesretno naša

28. lipnja 1914.

dragocijeni život moćne potpore Prvog kraljevičinog prijestolja a uzdanice naše moćne monarhije

**Njegove ces. i kr. Visosti Nadvojvode i
Prijestolonasljednika Franje Ferdinanda i
supruga Njzine Visosti vojvodkinje Sofije.**

Utrunulo je kao sve narode naše moćne monarkije tako i našu svijtu nas užasom i teškom tugom.

Da se našoj općoj golemoj tugi i vidljiva zuga i žalostim moljavam velecijenjene sugrađjane da na svojim kućama izvijese crne zastave i da ih do dalje ne mijenjaju ostave i da se do dalje ubravnaju u žalost i tugu i ne javne produkeju i žalost.

Imperatorsko kraljevičino i kraljevičino

vojvodstvo u Beču, 29. lipnja 1914. godine